

Índex

Nota prèvia	4
1. Introducció	4
1.1. Antecedents del tema de l'estudi.	4
1.2. Explicació del tema	5
1.3. Objectis i resultats proposats	8
2. Treball dut a terme	10
2.1. Compliment del pla de treball	10
2.3. Descripció del tema	11
Recursos de la llengua	11
La norma haurí de ser la suma, però és la resta	11
Lo dialecte, font de renovació expressiva	12
Atenció a la diversitat (dialectal)	15
I el dialecte pallarés?	16
2.4. Descripció dels recursos utilitzats	16
3. Resultats obtinguts	17
3.1. Presentació dels resultats obtinguts	17
Aportacions lingüístiques, lèxiques i gramaticals.	17
Aportacions de l'àmbit escolar	18
3.2. Anàlisi dels resultats	18
4. Conclusions: suggeriments, conseqüències, aplicacions i valoracions	19
Primària	19
ESO	20
Batxillerat	20
4.1. Conseqüències, aplicacions i valoracions.	
Comportar a la docència la diversitat dialectal?	21
a) Lo professorat	21
b) Les llibres de text	23
c) La societat	24
5. Relació dels materials continguts en les annexos	25
6. Bibliografia comentada	25
Annex I Vocabulari	33
El nostre recull	33
El vocabulari i els usuaris	36
Interès escolar del nostre recull	38
Repertori lèxic	40-64
Fotocòpia del glossari del llibre <i>El parlar del Pallars</i>	65-86
Fotocòpia del "Vocabulari aneuenc" del llibre <i>El català d'Àneu</i>	87-94
Annex II La llengua estàndard i el dialecte. Prospecció entre els docents	95
Justificació	95
Madame Osea	95
Dificultats intrínseques del català	97
El contacte amb els docents en vistes a l'enquesta	99
La llengua, la norma i la parla	100
El concepte de dialecte	106
Els dialectes catalans	108
El dialecte a l'àmbit escolar. Hipòtesis de partida	110

A propòsit del dialecte pallarès	115
Vitalitat del dialecte pallarès	116
El dialecte nord-occidental als centres escolars (model enquesta).	119
Prospecció de reconeixement dialectal (model enquesta)	120
El dialecte nord-occidental als centres escolars (respostes)	121
Prospecció de reconeixement dialectal (respostes)	123
El dialecte pallarès als centres escolars (model enquesta)	125
Prospecció de reconeixement dialectal (model enquesta)	126
“Lo dialecte va quedar sentenciat quan les mestres van començar a fer el reciclatge de català”	128
Proposició del Parlament de Catalunya	129
El dialecte pallarès als centres escolars (respostes)	131
Prospecció de reconeixement dialectal (respostes)	134
Annex III Els dialectes. El dialecte pallarès	138
Característiques dels dialectes orientals	138
Fonètica	138
Morfologia	138
Lèxic oriental	138
Característiques dels dialectes occidentals	139
Fonètica	139
Morfologia	139
Lèxic nord-occidental	139
El dialecte pallarès	139
Vocals	140
Remarques sobre el triangle vocàlic àton nord-occidental	141
Remarques sobre el triangle àton pallarès	141
Consonants	142
Morfologia. L'article	142
Demostratiu	143
Adverbis de lloc	144
Possessius	144
Sintaxi	144
Els verbs pallaresos	145
Mostra de conjugació	147
Annex IV Proposta per a un estàndard del dialecte pallarès a partir de la proposta de l'Institut d'Estudis Catalans	153
Fonètica	153
Morfologia	161
Annex V Recull de textos dialectals.	182
Per la vall de Soriguera	182
El drac de Malmercat	183
Fums misteriosos i focs follets	185
La Gatets de Llessui	186
Carta de l'editor Joan Sales a Sebastià Juan Arbó	187
<i>Lo Cartanyà</i>	188
Agraïment	190

Detall secundari, però expressiu, els teus personatges parlen el saborós català de les terres de l'Ebre, tan semblant al del veí Maestrat; potser assistirem a l'esquinçada de manta túnica inconsútil, inconsolable perquè tanta gent del món (pastors d'alta muntanya de *Solitud*, mossos i masovers de *Bearn*, menestralets de barriada barcelonina de *La plaça del Diamant*, llauradors i pescadors de *L'espera*) no reneguen conforme a la gramàtica i el diccionari normatiu. Què hi farem...

(Carta de l'editor Joan Sales a Sebastià Juan Arbó, que figura com a pròleg de la novel·la *L'espera*, edició El Club dels Novel·listes, Barcelona 1968.)

L'àrea de llengua i els recursos dialectals

El dialecte pallarès als centres escolars

Memòria de llicència retribuïda 2005-2006. Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa, Departament d'Educació

Josep M. Bosch Ignés

Nota prèvia

Lo text que segueix forma el cos principal del treball de llicència retribuïda titulat al principi. Està escrit en dialecte pallarès i és curt per ser un treball de llicència, tal com vam anunciar durant la reunió de seguiment dels treballs de llicència al febrer de 2006. Aquest format breu està concebut expressament perquè es llegeixi sense el tedi de les exposicions abusives, amb l'agaliu que la tesi que s'hi conté pugue ser més coneguda i, si s'escunça, aplicada. Nogensmenys les idees exposades estan basades en les annexos, part imprescindible del treball, que formen un cos gord d'argumentacions per cada una, i que contenen les demostracions d'allò que l'autor manté o afirma, i per això s'hi fan constants referències, a fi que la tesi pugue medrar i fer l'efecte desitjat: que s'albitren mesures i estratègies per aprofitar la riquesa dialectal en la docència de la llengua catalana, perquè pugue resistir la sarnacada del món globalitzat, de les llengües dominants i de la desídia dels parlants, principals responsables de l'empobriment a què es veu sotmesa la llengua catalana actual (vegeu annex II, apartat "La llengua, la norma i la parla", pàg. 100). La varietat dialectal triada per al redactat de la memòria, excepte la bibliografia, és un experiment i alhora una demostració que l'expressió escrita catalana no cal que sigue una successió de fórmules i jaculatòries insípides i recurrents, a l'estil del discurs oportunista de les persones que, sense haver-se'n vist mai de més fresques, s'han de produir en públic amb una boqueta de pinyonet i actitud llefinosa.

1. Introducció

1.1. Antecedents del tema objecte de l'estudi

Hi va haver una època que l'autor d'aquest treball, professor de llengua catalana i literatura, no coneixia cap persona pallaresa. I quan a la classe de català de batxillerat tocava dialectologia, i en concret lo llibre parlava del dialecte pallarès, aquest professor diva més o menys: deixem-lo, que és minoritari i no val la pena. Lo Pallars té molt pocs habitants, la prova és que no coneixeu cap pallarès, veritat?

I com que no saps mai les coses com vénen, resulta que aquella desconexió vital se va transformar un dia en coneixença i proximitat, perquè l'autor va entrar en relació amb les pallaresos i va quedar enxirivellat de la manera com se prenen la vida i de la manera com enraonen. Per resumir, direm que els pallaresos són gent que s'ha trobat aïllada des del principi dels temps i fins fa quatre dies, cosa que els ha permès de conservar una parla ancestral, englevada en les raels més profundes del llatí, i encara de més avall, del substrat

ibèric. No solament és una parla ancestral, arrinflada de formes llatinitzants, que transparenta el català antic que es parlava arreu del domini lingüístic, sinó que a més té una expressivitat escarrabillada, rica i acolorida. Tant, que aquest dialecte s'haurí de respectar només per la capacitat de crear solucions expressives, de què avui la llengua catalana està tan mancada (vegeu annex II, apartats "La llengua, la norma i la parla" pàg. 100 i "El dialecte en l'àmbit escolar. Hipòtesis de partida" pàg. 110).

La gent pallaresa targon en amb qui s'hi vol aturar, sempre parlant de les seues coses i d'ells mateixos. D'aquesta manera el foraster, si s'escunça, se sent acollit i pot esxinassar a poc a poc les secrets de les muntanyes, que abasten un tarter d'aspectes: la gent, la naturalesa, les bolets, l'excursionisme, l'esquí, les esports dits d'aventura, la cuina, la casa, la ramaderia, lo temps atmosfèric i la parla, per anomenar les més destacats (pel vocabulari específic, vegeu annex I pàgs. 40-64; per la morfologia, vegeu annex III pàg. 142 i annex IV pàg. 161).

Ara bé: les pallaresos targon en de les seues coses i no pregunten cap guaire per les de l'interlocutor foraster, ja que el Pallars és un poble tancat, com una república feta de valls i malls, on lo que passa més a davall són coses que passen molt lluny. Tant, que aparentment poc les afecten. A propòsit d'açò s'escunça de dir que al Pallars no hi ha cap gentilicis. Parlant de la gent dels pobles, no heu sentit mai dir les sortencs, les esterrians, les arrossins, les ginestarrencs o les bretunians (de Sort, Esterri, Arròs, Ginestarré i Bretui, per posar alguns exemples). Lo Pallars és un sol poble i com a molt la gent se diferencien perquè són "de l'altra ribera", o sigue, de l'altra vall, o d'una determinada vall. Això sí: tots semblen parents. Més ben dit, per tots les pobles les famílies hi tenen parents. I es troben als mercats, a Sort les dimarts, per exemple. Però si no hi ha gentilicis, sí que hi ha onomàstics, i mos referim a la casa. Lo nom d'una casa és sagrat al Pallars, i es conserva mil anys, encara que els cognoms hagen canviat més d'un camí. L'autor d'aquest treball, acostumat ara a parlar el dialecte, aconsegueix enganyar el seu interlocutor pallarés fins que no arriba la fatídica pregunta: "i tu, de quina casa ets?" Allavòrens cau l'innocent engany com una ensorrobada.

1.2. Explicació del tema

Partim de la base que l'expressió lingüística és una manera d'entendre l'entorn i de talar-se'n. És una manera de percebre la posició de l'ésser humà en lo seu cosmos, i concretament, en lo cas dels nostres escolars de primària i secundària, l'expressió lingüística es veu determinada per les condicions sòcio-econòmiques de l'àmbit a què pertanyen. A més les formes dialectals amb què s'expressa una llengua, en aquest cas la llengua catalana, tradueixen les vivències i la tradició cultural de la família i de la societat en què mos trobem immersos. A les comarques en què l'expressió dialectal té una forta personalitat, l'ús en l'àmbit escolar d'un model estàndard pot provocar una distorsió en la percepció de l'entorn i una pèrdua de la riquesa cultural rebuda en la successió de les generacions. Aquesta distorsió pot afectar les activitats i les estratègies d'aprenentatge, perquè les competències instrumentals lingüístiques en lo seu aspecte transversal responen escassament a l'experiència que els escolars tenen del seu entorn. En les activitats d'ensenyament-aprenentatge l'alumnat que té forta implantació cultural de l'entorn, expressada bastant sovint a través de les variacions dialectals, pot percebre de forma distorsionada els missatges que rep en l'àmbit escolar i fins i tot porí aparentar una capacitat inferior a la que té. Posem un cas concret: una professora pregunta a alumnes de sis anys que marquen les animals comestibles d'un repertori de dibuixos. Una alumna pallaresa marca com a comestible el ruc,

i la professora li esmena la marca perquè segons ella el ruc no es menja. Però el ruc sí que és al menú de celebracions populars com poden ser una festa maior o un certamen gastronòmic pallarès! Equívocs similars se produeixen molt sovint i l'entorn cultural d'un alumnat "de comarques" pot ser mal percebut a l'àmbit escolar. Aquella nena passa sovint per tenir unes capacitats inferiors de les que realment té. Ja no diguem les confusions que pot portar en l'àmbit formal escolar lo repertori lèxic abundant, variat i acolorit del registre pallarès, en aquest cas.

Un alumnat sotmès a certes distorsions d'aquest tipus pot derivar cap a l'adquisició d'un sentiment d'inferioritat que en res no ajuda a aconseguir un dels objectius generals de l'ensenyament de la llengua: expressar-se amb desimboltura en tota la transversalitat de les competències instrumentals. De la mateixa manera, les interferències dialectals poden afectar alumnes de procedència forana, en aquest cas, en un sentit invers.

És aquest lo treball de la nostàlgia, que vol recuperar la puresa de la llengua o la parla dels padrins, en un exercici d'arqueologia, davant de la possible substitució lingüística que amenaça el català? És lo pantec de moribund abans d'expirar? És un treball folklòric per revenir la forma castissa i encastar-la com un tascó sense venir a tomb? L'autor dirí que no, però el lector ja se'n talearà (vegeu annex II, apartat "A propòsit del dialecte pallarès" pàg. 115). Lo camí de la llengua catalana, pu, qui el sap? Qui apostarí una quantitat per jugar a veure si d'ací a cent anys lo català es manté? La realitat de la llengua catalana és complexa, però se'n porí fer una divisió, d'aquesta realitat: per una banda les quins xafen llamborda, i per l'altra les quins xafen engleva. O menys caricaturesc: hi ha una parla urbana i una parla no tan urbana. La parla urbana no és cap la de la ciutat de Barcelona, juntament amb l'Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià del Besòs, Santa Coloma de Gramenet, etc. Segons la nostra tesi, la parla urbana no se circumscriu a la ciutat, sinó a la vida que actualment se fa, sigue a Reus o a Bellpuig, condicionada per la feina, les comunicacions, la necessitat de desplaçament, l'oci, lo consumisme, les gustos i preferències, la forma de menjar i la forma de néixer i morir. També condicionada per la formació escolar i acadèmica, l'actualització dels coneixements a través de la televisió, la lectura i Internet, i en general pel cúmul d'informació que cau sobre cada persona cada dia de l'any, en què no hi té un paper poc orc la publicitat televisiva. Aquesta parla que convenim a anomenar "urbana" i que no rau necessàriament a la ciutat, està sotmesa en definitiva al món globalitzat, un dels efectes del qual és la freqüentació de realitats humanes i socials diverses, l'eficàcia en les comunicacions i la fluïdesa dels esdeveniments: allò que es regoneix com a acceleració de la història.

Les efectes del món globalitzat en la realitat lingüística, allò que hem convingut a anomenar "parla urbana", i que insistim que es pot trobar igualment en les pobles més petits i apartats, se tradueixen a primera vista en un empobriment del **repertori lèxic**, constatat pel "propi" professorat en general, encara que no sigue de llengua. I això tant en català com en castellà (vegeu annex I "Vocabulari" apartat "Interès escolar del nostre recull" pàg. 38, i annex II, apartat "Vitalitat del dialecte pallarès", pàg. 116).

Però més enllà del vocabulari, hi ha la sintaxi, la morfologia, la fonètica i els recursos expressius en general. En català concretament, la **sintaxi** es castellanitza a la nostra parla urbana i "et dones conte de què" les alumnes a les escoles i instituts fan lo pati "pel matí, a les deu i mitja" i "de diners, porten pocs", i de vegades si corren pel pati "es cauen i es fan mal". Alguns cops, quan a classe la senyoreta no els veu, se tiren coses i "si es donen al cap, riuen" amb aquella inòpia dels pocs anys. Això sí, cada dia "tenen que escoltar uns rotllos

que no veas”, i “de tant an quant hi ha que estudiar per l’avaluació. De vegades em tinc que quedar per la nit fins a les dotze”. Si aprovo, “has vist lu bo ca sóc? Lis passo la mà per la cara”.

“Anem a veure”: en realitat les cometes posades ací, si haguéssom de transcriure la major part de parla urbana, no calrí cap posar-les perquè simplement la parla urbana, la llengua del pati escolar, no la fan tan malament com hem descrit: simplement se produeix en castellà, i amb aquesta no s’hi val a no fer-la castissa i correcta.

Amb la **morfologia** la parla urbana fa el que vol, però sobretot fa lo que sent fer, “masses” coses incorrectes, “orfes” de forma i adequació. En “un anàlisi clínic” d’urgència es pot veure que les formes trontollen, com lo cafè “molgut”, les ous “dusos” i la “presió sanguínea”, per posar uns exemples “esqüets”. Això, sempre que els verbs estiguen ben triats, que sovint no ho estan, com tots aguests que formen part del repertori habitual: “adelantar, acalantar, apretar, atossigar, atrassar, atxutxar, borrar, calentar, currar, despreciar, emputxar, entregar, matxacar, sobar, solventar, tragar, txupar, txotxejar, vallar”, etc.

La **fonètica** és un cas a part perquè, com un escut mig partit, té el camp dividit entre dialectes occidentals i orientals. Això ha estat així des de sempre i no presentava fins avui cap inconvenient, encara que entre aguests darrers dialectes, en què la fonètica està abatanada per l’atonía (vegeu annex II, “Dificultats intrínseques del català” pàg. 97), les inconvenients per expressar-se per escrit són dignes de tenir en compte. Per això els llibres de text escolars dediquen a la prosòdia tedioses pàgines que per als escolars de les àrees occidentals s’han d’estalviar del tot (annex III, “Els dialectes”, subapartats de fonètica pàgs. 138, 139 i 140). Però darrerament lo dialecte central està abatanat per la freqüentació fonètica castellana, llengua omnipresent als carrers i llocs públics de la conurbació de Barcelona (vegeu annex II, apartats “Justificació” pàg. 95, “Dificultats intrínseques del català” pàg. 97, “Madame Osea” pàg. 95), que fa que les vocals àtones, les exquisits sons neutres de la parla oriental, s’arronsen cap als extrems obert (*u*) i tancat (*a*) de l’espectre vocàlic. Sentim a dir entre el jovent: “Par ca ploras? (amb *o* tancada). Ca cuntestas?” I no cal cap buscar entre la xinalla: Catalunya Ràdio emet un programa de màxima audiència titulat *Al matí de Catalunya Ràdio*, que sembla una subordinada adverbial temporal òrfena d’oració principal. Transcrivim la fonètica sense signes fonològics per fer més entenedora la idea. Les signes fonològics ja s’usen a bastament a l’annex III.

Expressivitat: “Anar al pati, que divertit! Estudiar, que avorrit! Lo carrer, l’esbarjo, les amics, la televisió, lo futbol, les botigues, lo mòbil, que divertit és tot! Les pares, la feina, parar taula, endreçar l’habitació, les padrins, que avorrit! Aguest cap de setmana m’he divertit molt. Lo dilluns és molt avorrit. Per Nadal m’he avorrit. Per Pasqua m’he divertit”. En fi, se suposa que el lector ja se n’haurà taleat.

1.3. Objectius i resultats proposats

Les objectius estan trets del projecte de llicència que vam presentar l’abril de 2005. A l’hora d’incloure’ls en la memòria mos teleem que aquesta les ha romàs fidel, com se pot comprovar amb una simple comparació.

- a) Escatir les característiques que formen la base de la llengua estàndard que s’usa als centres escolars d’ensenyament primari i secundari pallaresos, tant en lo marc vehicular com en l’àrea de llengua.

- b) Analitzar les interferències sobre les competències instrumentals lingüístiques, causades per l'adaptació de l'expressió dialectal a l'expressió estàndard, tant en l'àrea de llengua com en la transversalitat de tot lo procés d'aprenentatge.
- c) Observar les modificacions i alteracions que pateix l'expressió lingüística oral i escrita, i en general les competències instrumentals lingüístiques, dels ragatxos dels centres de les dos comarques pallareses, o la possible adaptació que en fan, quan se troben en l'àmbit formal de l'àrea de llengua, i més exactament en la matèria comuna de llengua catalana.
- d) Constatar les possibles interferències en les competències instrumentals lingüístiques d'una expressió formal en l'àmbit escolar i una expressió informal en l'entorn social.
- e) Detectar les modificacions en les subsistemes lèxic i morfològic que es produeixen a l'hora d'assolir els objectius generals establerts en les diferents nivells per a l'àrea de llengua en l'àmbit escolar.
- f) Explorar el coneixement del dialecte pallarés del col·lectiu docent, lo grau de percepció que en té i la mesura d'ús que en fa.
- g) Crear una actitud favorable a l'aprofitament dels recursos lingüístics dialectals.
- h) Mostrar l'ampli ventall de recursos dialectals del dialecte pallarés.
- i) Destriar les característiques dialectals i les característiques de la llengua estàndard.
- j) Examinar les característiques dialectals del pallarés que porin millorar el colorit de l'expressió lingüística dels escolars pallaresos.
- k) Elaborar estratègies d'aprenentatge en l'àrea de llengua que aprofitessen les recursos dialectals.
- l) Proporcionar als escolars de les dos comarques una maior seguretat i certa desinhibició en l'ús de la llengua dins i fora dels centres escolars, i amb la fita d'una maior pràctica en llibertat dels usos lingüístics en les relacions personals, socials i laborals projectades cap al futur.
- m) Promoure estratègies generals d'aprenentatge amb l'aprofitament dels recursos dialectals en lo domini lingüístic del català.
- n) Posar de manifest les mancances i els inconvenients d'una deficient interpretació dels mètodes d'aprenentatge de lectura i escriptura en les primers cursos d'ensenyament primari.
- o) Afavorir la relació i l'adaptabilitat entre el sistema fonètic en què es basa la llengua oral i els mètodes d'aprenentatge de la lectura.
- p) Conèixer i analitzar la situació actual en les nivells obligatoris del sistema educatiu respecte de les competències instrumentals de la lectura, l'escriptura i l'expressió oral com a eixos transversals mediadors en l'aprenentatge de continguts complexos.
- q) Conèixer i analitzar els processos de lectura i escriptura que realitzen les alumnes davant tasques que impliquen l'ús d'aguests instruments, ja sigue de forma independent o bé coordinada, amb l'objectiu posat en l'aprenentatge, així com les resultats d'aprenentatge que finalment obtenen a partir dels esmentats processos.

Quant als resultats proposats, lo nostre treball haveva de facilitar una millor adaptabilitat i adequació a les característiques lingüístiques i dialectals, sobretot en comarques en què aguestes característiques estan més vives. Amb això tenívom agalius de donar a la llengua catalana la possibilitat que des de l'àmbit escolar pogués aprofitar tota la riquesa i tota la varietat que li és pròpia, davant del corrent uniformador dels mitjans de comunicació i davant de les solucions escolrides de l'expressió urbana, característiques de processos sociolingüístics dinàmics inherents a una societat canviant.

Lo sistema educatiu planteja l'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura, i en general planteja tota l'àrea de llengua, amb l'objectiu que els alumnes s'expressen amb seguretat i precisió en un procés continu d'adquisició d'habilitats de caràcter lingüístic. Lo nostre projecte pretenia una aplicació clara en el sistema educatiu des de dos punts de trobada: primer, la millora de l'actitud del professorat davant lo fet dialectal com a font d'expressió diversa i rica, en front de l'estandardització a què els processos sociolingüístics actuals tendeixen; segon, l'augment de la seguretat comunicativa i de la variació expressiva de l'alumnat, amb l'aprofitament dels recursos inherents a la llengua viva i acolorida dels dialectes catalans. Tot això fent-mos compte que la LODE preveu una generosa possibilitat de programar les diverses àrees del currículum d'acord amb les característiques específiques dels centres i de l'entorn en què estan ubicats,

2. Treball dut a terme

2.1. Compliment del pla de treball

Primer s'havia de fixar una base de coneixements sobre el dialecte pallarès i de la modalitat estàndard del català, i segon s'havien d'establir les relacions entre llengua estàndard, nivells de llenguatge i expressió dialectal. Lo primer propòsit lo trobem assolit a l'annex III "Els dialectes", apartat "El dialecte pallarès" pàg. 139, i a l'annex II "La llengua estàndard i el dialecte", apartat "Vitalitat del dialecte pallarès" pàg. 116. Lo segon propòsit lo trobem assolit a l'annex IV "Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana" pàg. 153".

S'havia de fer una prospecció escolar del tractament dialectal a l'àrea de llengua amb recerca de les actituds lingüístiques del professorat en relació al dialecte i la diglòssia que pugen presentar els escolars entre usos estàndard en l'àmbit docent i usos dialectals en l'entorn social i familiar. Tot això es troba a l'annex II "La llengua estàndard i el dialecte" pàg. 95, apartats "L'àrea de llengua i els recursos dialectals, el dialecte nord-occidental als centres escolars" pàg. 119 i "L'àrea de llengua i els recursos dialectals, el dialecte pallarès als centres escolars" pàg. 131. Pel que fa a l'aspecte diglòssic, queda exposat a l'apartat "Lo dialecte va quedar sentenciat quan les mestres van començar a fer el reciclatge de català" pàg. 128 i següents.

L'observació proposada en lo projecte de llicència sobre el procés d'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura en les cursos corresponents d'ensenyament primari s'ha dut a terme i s'exposa a l'annex II "La llengua estàndard i el dialecte", apartat "El dialecte a l'àmbit escolar, hipòtesis de partida" pàg. 110.

Pel que fa a l'elaboració d'un programa de tractament dels recursos dialectals per a la docència de la llengua i pel que fa a la generació d'estratègies per millorar els processos d'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura per als primers cursos d'ensenyament primari, a l'annex i a l'apartat que acabem d'esmentar constatem algunes dificultats amb què nos trobem a l'hora d'atendre la diversitat dialectal. Concretament amb lo dialecte pallarès tenim les següents: lo coneixement de les particularitats dialectals per part del professorat pot ser enxonxit ja que com a molt lo dialecte només lo llamfurneen (annex II, diversos subapartats de respostes de les enquestes); l'adaptació a la parla dialectal per part del professorat vingut de fora de la comarca acostuma a ser nul·la; lo reciclatge de català del professorat no va tenir en compte les particularitats dialectals i el van dirigir experts en norma que van demostrar no

saber gran cosa de llengua; la morfologia verbal pallaresa sona dura a les orelles forànies i queda llunyana de la norma gramatical aplicada (no pas de l'aplicable, ja que, com veiem a l'annex IV "Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana" pàgs. 153-161, les possibilitats d'adaptar la norma a la diversitat dialectal queden reconegudes pel mateix Institut d'Estudis Catalans), i finalment, segons l'annex II, en les diversos apartats de respostes a les enquestes (pàgs. 121, 123, 131 i 134), lo professorat té un escàs coneixement de la llengua catalana.

Lo calendari s'ha complert segons les previsions que tenívom, però el temps dedicat a la generació d'estratègies per millorar els processos d'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura en les dos primers cursos d'ensenyament primari, i l'extensió als objectius generals de l'àrea de llengua de les estratègies particulars elaborades en lo nostre estudi, amb incorporació de recursos dialectals, ha canviat per l'elaboració de l'ambiciós repertori lèxic de l'annex I (pàg. 40). Aquest punt s'havia de fer de maig a juny. Justificarí aquest canvi la constatació que la introducció del dialecte pallarés a l'àmbit escolar està molt verda per les dificultats que hem descobert i que exposem a l'apartat 4.1 "Com portar a la docència la diversitat dialectal?" pàg. 21. Per comptes d'això, hem dedicat molts esforços a recercar un vocabulari que demostra el vigor del dialecte i que usem com a base per demanar atenció a la diversitat dialectal: si tenim un tal repertori, no serà tinguda en compte la nostra tesi, segons la qual s'ha de portar molt més lo dialecte a l'àmbit escolar que no es porta actualment?

2.3. Descripció de l'estudi

Recursos de la llengua

L'empobriment de la llengua catalana descrit a l'apartat 2.1 se produeix malgrat les esforços que el Departament d'Educació fa i els recursos que hi dedica. En referir-mos a la "parla urbana" es dedueix que en bona part les problemes del català vénen donats per la pressió d'una llengua forta, de rellevància mundial, que és lo castellà, la qual comparteix innombrables punts de contacte amb la catalana (annex II, "Els dialectes catalans" pàg. 95). Aquells esforços van començar després que l'estatut d'autonomia de 1979 establisqués les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria d'ensenyament. A principis dels anys vuitanta, cap institució no es va posar a treballar sota la balma de la llengua catalana com lo Departament (aleshores) d'Ensenyament. No cal estenre's, però per comparació, si els àmbits de la justícia, l'economia (comerç, indústria i serveis), la medicina, les professions liberals i el lleure haguessen fet la meitat d'espenta per normalitzar-se, avui la societat catalana no serí cap diglòssica, com ha estat des de la segona part del segle XIX, quan les municipis van establir les primers centres escolars.¹ És commovedor recordar que els mestres acudiren de bursada durant anys al reciclatge de català, i van canviar la seua actitud lingüística com un mitjó, encara que el professorat que impartiva aquell reciclatge sabia norma però no sabia llengua, i es va produir una uniformització expressivament enganyada i enxonxada, no gens convenient per a les necessitats d'un alumnat immers en la incipient "parla urbana" (annex II, "La llengua, la norma i la parla" pàg. 100 i "Lo dialecte va quedar sentenciat..." pàg. 128). Contràriament, lo sector primari ha estat consuetudinàriament català i ha mantingut la vitalitat de la llengua. És més: del sector primari arriben constantment reforços a la "parla urbana" per mantenir la llengua en un estat acceptable.

¹ Joan Novell Balaguero: "L'ensenyament a Tàrraga, 1875-1900" dins d'*Urtx, revista cultural de l'Urgell*, núm. 1, Tàrraga, 1989.

Un altre mèrit s'ha d'atribuir al Departament d'Educació: actualment les aules d'acollida d'alumnat d'incorporació tardana al sistema fan una feina impagable per convertir en usuaris de la llengua catalana alumnes procedents de l'estranger. L'experiència en poblacions mitjanes és que aquest alumnat, després d'una immersió lingüística d'un curs escolar, surt sense la pitarra diglòssica (vegeu annex II, "Justificació" pàg. 95), que és lo màxim agaliu a què pot aspirar la llengua catalana, segons la nostra tesi. Ara és lo moment de dir que més enllanet de l'objectiu d'aquest treball, declarat al paràgraf capdavanter, no n'hi ha altres d'inconfessables contra les llengües que pressionen, principalment la castellana. L'aspiració d'un lingüista ha de ser neta, a favor de les llengües pel sol fet que són l'estratègia del llenguatge (vegeu annex II, "La llengua, la norma i la parla" pàg. 100). I la més mala conseqüència de la diglòssia fóra la substitució lingüística, que en l'àmbit de la diversitat "natural" (una llengua és un fenomen natural de la societat humana) és com l'extinció d'una espècie, amb la conseqüent desaparició de tota una forma d'entenre l'univers. La desaparició d'una llengua és la desaparició d'una cultura.

Al nostre parer, lo segon recurs després de la institució escolar lo constitueixen les mitjans de comunicació, servits per una expressió estàndard que s'ha anat trobant després de la normalització lingüística produïda arran de la transició política de finals dels setanta i principis dels vuitanta. Concretament, la televisió catalana ha tingut una funció cabdal per fer normal l'expressió catalana en uns àmbits d'ús sotmesos a la diglòssia, com són l'entreteniment, la informació, l'esport, lo safareig i la cultura, potser per aquest ordre d'interès general.

Lo tercer recurs de la llengua catalana el constitueixen les parlants, tot i la seua actitud lingüística controvertida i contradictòria, atès que es deixen portar per la diglòssia i canvien de llengua en massa només de talar-se que ve un magrebí per la cantonada, ja que suposen que aquest parla castellà, quan lo que haurien de suposar és que parla l'àrab i potser també el francès, i que està en disposició de parlar lo que li ensenyen al país d'acollida per guanyar-se les garrofes més còmodament. També suposen que les persones dels carrers de Barcelona són totes de Sòria o de Ciudad Real, posem per cas (vegeu annex II, "Justificació" pàg. 95). Però per altra banda els parlants són militants i s'apunten a accions de cavalleria, com tenir a casa el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, de Joan Coromines, del qual podran seguir l'exposició d'algunes entrades, però poques; com haver-se subscrit algun camí al *Costumari català* de Joan Amades i a la *Història de Catalunya* de Rovira i Virgili, que deixant a part la falta de rigor, decoren bé les poselles del menjador.

Estranyarà que els parlants les situem en tercer lloc del potencial de la llengua, quan haurín de ser al primer, però atès que són diglòssics, no és segur que parlen en català en tots les àmbits com una cosa normal. En aquest sentit, la normalització lingüística ha fracassat. Lo que sí és segur és que al pati escolar les joves parlants –que com a joves que són anomenem "aprenents"– parlen en castellà, i en bona lògica cal pensar que els aprenents no s'acomodaran cap guaire a moure's de forma espontània en la llengua del país.

La norma haurí de ser la suma, però és la resta

Les actituds diglòssiques no són objecte del nostre treball, però les hem de posar en una de les dos salmes del ruc perquè formen part del nostre equipatge. I perquè aquestes actituds no facen decantar la bèstia, sembla que a l'altra salma hi haurim de posar les dos recursos

primers més amont escrits, però estan sotmesos a un procés d'empobriment descrit a l'annex II, apartats "Justificació" i "La llengua, la norma i la parla". En aquests mateixos apartats conclouem que el català estàndard, que haurí de ser la mesura sòlida d'una llengua normal, està basat en una norma que no hem interpretat amb totes les possibilitats que té i que oficialment se li atribueixen. La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, en les seues propostes sobre fonètica i morfologia, incloses amb suggeriments de la nostra collita a l'annex IV (pàg. 153), ja fa una explícita proclama de la riquesa i les possibilitats que s'atorguen a la norma, procedents de l'amplitud d'una llengua amb recursos expressius generosos i ben documentats, amb un vocabulari oceànic, amb un tarter de modismes ingent, amb morfologia diversa connectada amb la història de la nostra modalitat romànica i amb unes fórmules sintàctiques explícites, discursives i pròdigues.

La norma harí de ser suma de possibilitats, i en canvi, per comoditat i sobretot per la reserva de capacitats que hem de fer a favor de la llengua castellana, és la resta d'aguelles possibilitats, allò que queda després d'esporgar i reduir les facultats expressives a mínims imprescindibles per sortir del pas. Amb aquesta resta, la norma la fem molt més restrictiva que no és i acaba sotmesa a frases fetes i jaculatòries aplicables als diferents àmbits en què "desenvolupem tasques a nivell de treball i de lleure".

A l'ús restrictiu que fem de la norma hi hem de sumar el desconeixement de la mateixa norma per part dels usuaris de la llengua. Recordem que el primer recurs de la llengua catalana hem convingut a atribuir-lo al sistema educatiu, per pròpia conveniència i també per un destacat punt de mira en la institució escolar catalana, en lo si de la qual se produeix lo present estudi. Ara mos convindrà avaluar el coneixement que d'aguella norma tenen uns actors rellevants –les actors principals són l'alumnat en conjunt–: les quins exerceixen la docència. A l'anàlisi de les enquestes (vegeu annex II, dos subapartats titulats "L'àrea de llengua i els recursos dialectals. Prospecció de reconeixement dialectal. Respostes" pàgs. 123 i 134) hem descobert que el coneixement de la norma per part dels docents és justet i superficial, això sí, amb actituds favorables a millorar-lo i a assumir les impositcions normatives amb actitud submissa. Tan submissa que acaba sent perillosa perquè, si mos hem de subjectar a la norma sense conèixer millor el seu àmbit superior, que és la llengua, farem un ús restrictiu d'aguella norma i contribuirem a empobrir l'expressió, juntament amb les altres contribucions propiciades per la "parla urbana" i la interferència de la llengua castellana en un medi diglòssic, esmentades més amont.

Lo dialecte, font de renovació expressiva

Lo que hem convingut a anomenar "parla urbana" es realimenta de noves aportacions de les canvians formes de vida actuals i adopta préstecs lingüístics de llengües dominants, com són ara el castellà i l'anglès, per aquest ordre. Això que d'entrada no fóra inconvenient, ans al contrari, ja que des de sempre la llengua ha manllevat solucions, lèxiques sobretot, dins dels mecanismes del món globalitzat (freqüentació de realitats humanes i socials diverses, eficàcia en les comunicacions i fluïdesa dels esdeveniments) acaba sent una invasió abusiva, fins al punt que amenaça el repertori original de la llengua dominada i la fa mimètica. Al final, la dominada acaba assemblant-se i assimilant-se a la dominant.

En aquest procés de mimetisme, hom té l'oportunitat de viatjar d'un extrem a l'altre en poques hores i dubta del país en què es mou. Un dia al matí et pots trobar en una urbanització salvatge de Canyelles, on toparàs amb mimètics en qui destries amb dificultat

quina llengua estan parlant, i a la tarda pots haver anat a parar a Preixana (per posar dos nuclis rurals de dimensions similars), on la llengua del carrer queda clara, genuïna, rica i abundant de lèxic. I la millor qualitat expressiva de la segona població la proporciona sens dubte una manera de viure de base tradicional, en què la força del dialecte ha mantingut la riquesa expressiva.

Es tracta ara d'explicar que aquest treball no és cap de sociolingüística, encara que fins ací en té tota la traça. Si fos de sociolingüística, tinrí un interès relatiu per a l'àmbit acadèmic i escolar al qual pretén aportar alguna cosa. Però és que l'escola és indèstriable del medi social en què es mou! Per això, si volem millorar la capacitat expressiva de l'alumnat d'escoles i instituts, hem de partir del seu medi social: hem d'analitzar aquest medi i hem de constatar les influències que en matèria de llengua catalana –som a Catalunya, on un estatut d'autonomia reconeix la llengua catalana com a pròpia del territori– fa colar cap a l'àmbit escolar.

Quan en un paràgraf recent hem dit que la força del dialecte ha mantingut la riquesa expressiva, hem entrat de ple en la nostra tesi, exposada al projecte que vam lliurar fa més d'un any per obtenir la llicència retribuïda. Tesi segons la qual les recursos dialectals afavoreixen un conreu ric i àgil de la llengua. Ara som en condicions de demostrar-ho, però abans esmentem una anècdota de fa cent anys.

Antoni Maria Alcover, lo pare de la dialectologia catalana, va fer una sèrie d'excursions filològiques pels Països Catalans per recollir informació de primera mà dels parlants, de cara a delimitar els dialectes de la llengua catalana i recopilar material per al monumental *Diccionari català valencià balear*, igualment com va fer, anys a venir, Joan Coromines per escriure el seu *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Mossèn Alcover lo dia 18 d'agost de 1906 va viatjar muntat en una ruca i acompanyat del professor Bernhard Schädel des de la Seu d'Urgell fins a Sort pel port del Cantó. En arribar a Pallerols del Cantó van trucar a la rectoria, on van exposar al rector el seu objectiu: “L'home s'asseu, escolta atent, i pren la paraula, dient que, an el seu entendre, la llengua catalana se troba en una situació molt crítica, a punt de desaparèixer, de desfer-se, perquè cada comarca pren pel seu vent en matèria de llenguatge; hi introdueixen mil corrupcions i adulteracions les més diferents i oposades, i que per lo mateix aviat no n'hi haurà, de llengua catalana. Bé hem fet de donar-li a entendre que la cosa no va pels viaranys que ell se creu; que les divergències i particularitats dialectals hi són estades sempre, com són dins totes les altres llengües, i que la catalana és una de les que les presenta més petites, i per lo mateix, una de les que es parlen menys fraccionades”.²

Les dialectes d'una llengua són les maneres de produir-se aquesta llengua en les diferents àmbits geogràfics. Són colors diversos d'una modalitat lingüística, resolts amb matisos fonètics principalment, però també lèxics i morfològics, i en menor mesura, sintàctics (vegeu annex III, “Els dialectes” pàg. 138). Per l'interès inicial a destacar-ne el colorit, s'entén que per a nosaltres les dialectes són una manifestació positiva, de la llengua catalana en aquest cas. La nostra divisió dialectal no és restrictiva, de manera que amb una mica de parar l'orella la comprensió entre els parlants dels diversos àmbits geogràfics catalans queda garantida: ja ho assenyala Alcover fa cent anys i ho manté Ramon Sistac.³ En canvi la divisió dialectal de l'alemany i de l'italià, que ací porim explicar només a base de copiar i enganxar, és profunda i sovint afecta aquella comprensió que dívom. La divisió dialectal de

² Antoni M. Alcover: *Dietari de l'excursió filològica 1906*, Barcelona, 2006, pàg. 105

³ Ramon Sistac, 1998.

la llengua espanyola és també profunda, i quant a la fonètica, la seua principal manifestació, resulta severa. En lo cas dels dialectes americans, s'hi suma el sistema lèxic per, tot plegat, configurar embrions de noves llengües en un procés natural de fragmentació lingüística similar al que observem des de l'arracada de la història de la humanitat. De totes maneres, actualment les vells processos naturals de divisió dialectal són matèria nova davant de l'actual societat de la informació i de la comunicació, i els canvis diacrònics d'una llengua entren, amb les noves dinàmiques socials i econòmiques, amb la mobilitat i amb l'acceleració dels esdeveniments, en definitiva, amb la menor distància als horitzons personals, en un procés pel qual la divisió dialectal passarà a dependre menys de l'àmbit geogràfic i més de la posició personal (nivell d'instrucció, sector i ram de l'activitat laboral, accés a la tecnologia de la informació, grau de mobilitat social i estatus socio-econòmic).

Les connotacions negatives que pugue arrossegar la divisió dialectal catalana les hem manlevades de les concepcions jacobines sobre la *grandeur* dels Estats, amanides amb eslògans feixistes del tipus “*Una, grande y libre*”. Però com que aquestes concepcions són ideològiques i polítiques, a la divisió dialectal no se li pot retraure res més que sigui negatiu. Les dialectes han estat des de temps considerats desviacions d'una parla oficial, unitària, més atansada a les restriccions de la norma i de l'acadèmia que no pas a l'espai immens de llibertat que representa un dels possibles sistemes amb què es produeix lo llenguatge, és a dir, una llengua (vegeu annex II, subapartat “La llengua, la norma i la parla” pàg. 100). Les dialectes, davant del procés ja descrit d'empobriment a què estan sotmeses totes les importants llengües (les que no són importants poran entrar tard o d'hora en procés de desaparició), són la renovació i el refresc de les solucions encarcarades, tòpiques i limitadores de l'expressivitat.

La concepció del rector de Pallerols de començaments del segle XXI sobre la llengua catalana és jacobina. Segons aquesta concepció, i usant un sintagma nominal estranyament recurrent, que hem sentit diverses ocasions en diferents àmbits geogràfics i en interlocutors poc instruïts, “lo vertader català” és una única forma, un únic vocabulari, una sola manera de dir davant de determinada situació; cosa que té dos conseqüències:

- a) Jo no parlo bé; jo no parlo “lo vertader català”. Aquest català vertader només se m'apareix de tant en tant com la punta d'un icerberg (vés a saber quin és aquest català tan autèntic. Hi ha una llegenda urbana segons la qual és lo català amb etiqueta de Girona, com l'etiqueta de denominació d'origen d'un producte alimentari).
- b) Com que acaba sent una concepció aèria, atmosfèrica, etèria, llunyana, “lo vertader català” no és assolible i no es pot parlar. És una conclusió fatal, segons la qual no cal cap que mos hi esforcem a parlar la llengua de casa. D'ací a l'autoodi valencià hi ha poca distància.

Nosaltres no som lo rector de Pallerols del Cantó de fa cent anys, però ho semblen quan mos preguntem si es pot dir tal paraula o no. Què significa que es pugue dir o no es pugue dir? Doncs significa que tenim manies i estem disposats a escandalitzar-mos per una paraula sola en mig d'un discurs de mitja hora. Joaquim Maria Puyal pregunta al seu equip de col·laboradors, durant les famoses retransmissions de futbol, si una determinada paraula apareguda de bursada és correcta. Segons la nostra tesi, preguntar tal cosa dins un context general de correcció lingüística com lo de les retransmissions de Puyal té poc fonament: dins del conjunt expressiu globalment correcte i ric d'una retransmissió esportiva, una paraula no hi pot causar cap guaire perjudici. De totes maneres, si escoltéssom la retransmissió d'un partit de futbol del País Valencià mos adonaríem que allò és color i llibertat, i això del Puyal és estretor i mirament.

Atenció a la diversitat (dialectal)

En aquest punt arribem al nucli del nostre treball. Consisteix a demanar que el dialecte sigui respectat a l'àmbit escolar. Res més que això. Les recursos i l'expressivitat d'un alumnat de parla dialectal són superiors a l'expressivitat que es pot ensenyar a les aules després de gastar enormes recursos motivacionals, humans i temporals. A les aules s'ensenyà bàsicament norma gramatical (morfologia i sintaxi) i es remena un vocabulari artificial de llibres escrits també artificialment com a lectura de classe. Són moltes vegades lectures oportunistes, d'autors novells d'escassíssim valor literari, que aprofiten l'aparador de les aules i la condescendència dels companys docents per col·locar un producte que no passarà la crítica literària més relaxada. A les aules se llegeix vertadera gasòfia. Des del punt de vista de la llengua, aquesta gasòfia conté un vocabulari destil·lat d'oportunisme sense fonament, és a dir, que no ve a tomb ni forma part del vocabulari adequat a les edats ni a les circumstàncies. En moltes lectures, des del punt de vista sintàctic, les frases són tòpiques, escrites amb fórmules repetides una i mil vegades, sense refresc, sense color, sense espontaneïtat. Quant a l'aparat expressiu, no hi ha joc mental, la ironia escasseja, les figures expressives llangueixen, la gràcia hi és absent. És una lectura ensopida: per entenre-mos, se troba a les antípodes del *Quixot*.

La conversió de la classe de llengua en classe de norma i la prescripció de lectures ensopides fan de l'ensenyament de la llengua una activitat tediosa, contra la qual se vacuna l'alumnat que any rere anys sent les mateixes explicacions. Al cap dels sis cursos que van des de cinquè de primària a quart d'ESO, ambdós inclosos, un nen, una nena, ha sentit sis vegades la cosa del sintagma nominal (SN). Si abandonen les aules per edat reglamentària, del SN no en faran res en sa vida. Si deriven a primer de batxillerat, l'avorrida penalitat les porta a regoneixer únicament un dels possibles SN: lo que fa de subjecte. Les altres, que es poden trobar dins de CD, CI, CN, CC, SPrep, SAtr, etc., no els regoneixeran. Insistim: després de sis cursos!

Ensenyar SN no és cap dolent, però ensenyar SN i altres qüestions gramaticals perquè nos hem de subjectar a la norma, sense tenir en compte que la norma és un aspecte de la llengua com a espai il·limitat de recursos humans per a la comunicació, permet explicar per què a les aules és difícil mantenir la disciplina. Si durant lo curs escolar se pogués obtenir una mostra de moltes aules en una determinada franja de l'horari, al llarg del territori del nostre Departament d'Educació, quantes aules veurim amb un docent explicant de cara a la pissarra per a ell sol, amb la comunicació amb l'alumnat rompuda, i amb aquest alumnat absent i a la deriva?

L'atenció que reclamem per la diversitat dialectal potser no té gran cosa a veure amb lo que hem exposat ara mateix, però el respecte a la diversitat dialectal comporta el respecte a la realitat de l'alumnat, de la qual les preceptes didàctics nos demanen partir. Lo respecte dialectal vinrí després de la coordinació entre el professorat per tal de progressar en lo currículum sense haver de repetir cada curs lo mateix fregall gramatical. Lo respecte dialectal vinrí després de sotmetre l'explicació gramatical al conreu de l'expressivitat, practicada amb una observació molt freqüent de la producció escrita i oral de l'alumnat. Però el respecte dialectal vinrí al mateix temps que s'aprofiten les capacitats lingüístiques demostrades enmig d'una abundant producció escrita i oral de l'alumnat a l'aula, i vinrí sincronitzat aquell respecte amb lo conreu progressiu d'aquestes capacitats lingüístiques.

I el dialecte pallarés?

Si mirem l'annex I "Vocabulari" pàgs. 40-64, veurem que en una primera, encara que intensa, aproximació al pallarés hem recollit 630 entrades, de les quals 317 pertanyen a aquest dialecte, sense tenir en compte moltes altres paraules que generalment passen com a pallareses i pertanyen al vocabulari comú dels parlars pirinencs, consideració, aguesta de parlars pirinencs, posada en circulació pel filòleg Joan Coromines i comprovada per l'autor d'aquest treball, tal com fem constar a l'apartat 3 "Resultats obtinguts" pàg. 17. De les 630 entrades, només dos són castellanismes, i així ho senyalem amb la corresponent lletra cursiva. Què n'hem de fer de tot això, en l'àmbit de l'escola catalana, si pertany al patrimoni de la llengua catalana sense cap mena de dubte, per molt que hi comptem 110 paraules inèdites aportades per nosaltres que no figuren en cap diccionari? Pot, l'escola catalana, abandonar aquest patrimoni a la seua sort? O més exactament: si moltes d'aguelles paraules apareixen en l'àmbit familiar i col·loquial de l'alumnat, pot l'escola permetre's lo luxe de canviar-les per les sinònimes de l'àmbit general de l'expressió de consens de l'estàndard? Això, per esmentar només lo vocabulari, però un sistema expressiu no és solament vocabulari, com és natural, sinó que té a més la fonètica, la morfologia i la sintaxi.

Nosaltres creiem que una escola catalana arrelada en l'entorn no pot de cap manera defugir les responsabilitats de preservar i transmetre el patrimoni lingüístic a les noves generacions. Des del nostre punt de vista, la institució escolar catalana, o lo que és lo mateix, lo Departament d'Educació, té l'obligació d'atendre la diversitat dialectal pallaresa, i amb aguesta, pels mateixos motius, la diversitat dialectal de tota la jurisdicció. No veiem cap excusa perquè el Departament d'Educació no albitre les mesures necessàries per atendre aguesta proposta, mesures que en essència arrenquen dels suggeriments, conclusions, aplicacions, etc. continguts a l'apartat número 4.

En relació al dialecte pallarés, i subsidiàriament al conjunt superior del dialecte nord-occidental, al dialecte ribagorçà, al central i als parlars de transició del dialecte central al septentrional, s'han de fer els següents passos: recollir un vocabulari mínim d'ús escolar per a coneixença de l'alumnat d'aguestes zones dialectals; instruir el professorat en les característiques dels dialectes esmentats; organitzar cursos d'actualització de coneixements de llengua catalana, en què es difonguen aguelles característiques i es cree una actitud favorable a conrear-les en l'àmbit escolar; instar les editorials perquè en les llibres escolars incloguen una més generosa tria de textos atenent la diversitat dialectal i una succinta descripció de la variació alternativa que permet la norma, a fi d'acolorir l'expressió unitària, monòdica i insípida dels llibres escolars.

2.4. Descripció dels recursos utilitzats

Tractant-se d'un treball de dialectologia, les recursos usats han estat dos: humans i bibliogràfics. Pel que fa als primers, nombrosos informadors mos han proporcionat abundants dades dialectals i vocabulari. Per exemple, l'annex I de vocabulari esmenta cada un dels informadors i transcriu les seus exemples d'ús. Doncs bé, si usem lo vocabulari com a prova del vigor i la solidesa del dialecte pallarés, i com a suport per parar compte amb aguesta varietat dialectal i amb les altres de retruc, s'abidria que el recurs humà ha estat la biga comunera dels nostres postulats. Ara bé: aquest recurs s'ha de saber explotar. Si demano a un pastor informador que em face lo paradigma de l'imperfet d'indicatiu, estem ben arreglats! Si l'hi comencem nosaltres, acabarem

sentint lo que esperem sentir, però no lo que haurí de recitar. Amb lo vocabulari es dóna una dificultat semblant. Et plantejes si aquella riquesa és viva i, com que a primer cop d'ull no la descobreixes, sembla que no existeix. De totes maneres, lo vocabulari va rajant amagat entre la conversa i emmascarat per la fonètica, de tal manera que la major part de les ocasions surt sense que el profà el note perquè en general les paraules prenen sentit enmig del context, sense saber amb seguretat què s'ha dit en un punt concret de la cadena fònica. Així que un principalíssim recurs és lo temps: has de disposar de tot lo temps del món, has de viure mesos entre els parlants, has d'apenre a usar el dialecte quasi tan bé com ells i els has d'infondre confiança perquè gotee lo tresor amb què et vols enriquir.

L'altra part del recurs humà la forma el nombrós professorat que mos ha atès i mos ha proporcionat les dades de coneixement i ús del fet dialectal.

Quant al recurs bibliogràfic, és evident que tot treball d'investigació té abans un fons literari que apuntala les argumentacions i el desenvolupament general del projecte, i fóra perdre temps insistir en aquest recurs; però ací els diccionaris DCVB i DECLC ho són tot.

3. Resultats obtinguts

3.1. Presentació dels resultats obtinguts

Aportacions lingüístiques, lèxiques i gramaticals:

- a) Hem descobert 110 mots que no figuren en lo DCVB ni en lo DECLC.
- b) Hem descrit l'ús de l'article pallarès, que no havia estat explicat de forma satisfactòria fins al present (Annex II "Els dialectes geogràfics del català", apartat "El dialecte pallarès", subapartat "Morfologia, Article" pàg. 142). Per arribar-hi hem tractat les articles de forma innovadora amb esment de les seues presentacions plena i reforçada, i hem caracteritzat lo que semblava article salat com una resistència a l'article plural de forma reforçada els.
- c) Hem proporcionat l'estratègia per escriure textos usant l'article arcaic del dialecte nord-occidental, que també serveix per a la modalitat palleusa. La present memòria se serveix d'aquesta estratègia com un experiment (Annex II "Els dialectes geogràfics del català", apartat "El dialecte pallarès", subapartat "Morfologia, Article" pàg. 142).
- d) Hem dibuixat un nou triangle vocàlic àton del dialecte nord-occidental amb la inclusió de la vocal [ɛ] (Annex II "Els dialectes geogràfics del català", apartat "El dialecte pallarès", subapartat "Vocals" pàg. 140).
- e) Hem dibuixat un nou triangle vocàlic àton del dialecte pallarès amb la inclusió de la vocal [ɔ] (Annex II "Els dialectes geogràfics del català", apartat "El dialecte pallarès", subapartat "Vocals" pàg. 140).
- f) En les 630 entrades del nostre vocabulari de l'annex I hem recercat la pertinença dialectal de cada una i delimitat amb colors lo lèxic nord-occidental (blau), lo lèxic pertanyent al català occidental (verd fosc) i el lèxic tradicional de tot lo domini lingüístic (verd), corresponent a mots d'ús general que amb lo temps han patit un procés de recessió fins a quedar aïllats en dialectes conservadors.
- g) Hem delimitat un lèxic pirinenc amb esment exprés de l'existència d'un vocabulari regional (Pirineus) supradialectal (annex I "Vocabulari" pàgs. 40-64, entrades de

color vermell). Les atribucions que fa Joan Coromines, autor del DECLC, de bona quantitat de paraules als parlars pirinencs o al pòsit lèxic pirinenc nos confirmen aquesta idea que nosaltres comprovem plenament.

- h) Hem demostrat la completa i abundant aportació dialectal del DLC de l'Institut d'Estudis Catalans a la norma de la llengua catalana.
- i) Hem informat de l'aparició del nostre recull de vocabulari en les diccionaris DLC, DCVB i DECLC per demostrar que els mots recollits a l'annex I no són aparicions ni follets, tenen plaça segura dins de la llengua catalana i no s'aprofiten degudament.
- j) Hem descobert la precisió lèxica del vocabulari dialectal.

Aportacions a l'àmbit escolar

- k) Hem assenyalat l'escàs coneixement de la llengua catalana per part del professorat de centres d'educació primària i secundària (annex II, diversos subapartats de respostes de les enquestes, pàgs. 121, 123).
- l) Hem assenyalat l'escàs coneixement del dialecte per part del professorat que presta els seus serveis en àrea dialectal (annex II, diversos subapartats de respostes de les enquestes, pàgs. 131 i 134).
- m) Hem constatat algunes dificultats d'adaptació escolar en alumnes d'entorn dialectal pallarès, sobretot les primers anys fins a tercer de primària. Algunes dificultats vénen del canvi de vocabulari que es produeix en entrar al centre escolar (annex II, apartat "El dialecte a l'àmbit escolar, hipòtesi de partida").
- n) Hem constatat la pèrdua de riquesa expressiva en l'àmbit formal del grup-classe i en l'àmbit de les activitats d'aprenentatge per part d'alumnes provinents d'entorn dialectal pallarès (annex II, apartat "Vitalitat del dialecte pallarès" pàg. 116).
- o) Lligat amb l'anterior, hem advertit una pèrdua important de variació dialectal en l'àmbit escolar a favor d'una expressió estàndard més uniforme i menys espontània.
- p) Hem comprovat la receptivitat del professorat de primària quant a la introducció de la variació dialectal en la tasca escolar, i amb això, la disponibilitat a usar solucions dialectals per millorar aspectes com l'expressió oral i escrita, la comprensió i la consecució de determinats valors, normes i actituds de les àrees de llengua i de ciències naturals.
- q) Hem comprovat que l'alumnat té una actitud contradictòria pel que fa al seu dialecte: valoren més lo parlar oriental perquè és la varietat més prestigiada, la de l'estàndard i la dels dibuixos animats i dels mitjans de comunicació, i valoren menys lo parlar occidental perquè no s'ha vinculat a àmbits formals, sinó a informals.

3.2. Anàlisi dels resultats

No és l'autor d'aquest treball lo més indicat per analitzar els resultats, però es pot dir que en l'apartat d'aportacions lingüístiques, lèxiques i gramaticals les resultats han estat més satisfactoris que no pensàvem, mentre que a l'apartat d'aportacions a l'àmbit escolar la inèrcia i la subjecció a una norma lingüística restrictiva fa que l'atenció a la diversitat dialectal se produïsqe per sota dels mínims que preveu lo decret 95/1992, pel qual s'estableix l'ordenació curricular de l'educació primària. Les resultats de l'aparat d'objectius, actituds valors i normes que relaciona llengua i societat, llengua familiar i llengua escolar, llengua col·loquial i llengua acadèmica, etc. seran satisfactoris a llarg termini, a mesura que la incipient consciència dialectal que es detecta al territori dialectal vage granant. O en la mesura que el coneixement de la llengua pugue ser de més volada que el coneixement de la norma. Convinrí destacar que en l'apartat de

vocabulari es poden fer progressos les propers cursos perquè el Seminari de Pallarès del Pla de Formació Permanent del Professorat del Pallars Sobirà després de quatre anys de reunions està creant un fons propi de vocabulari que el professorat tindrà a l'abast per poder esxinassar els mots dialectals que convinguen a l'alumnat de l'àrea dialectal.

4. Conclusions: suggeriments, conseqüències, aplicacions i valoracions de la recerca

Primària

El Departament d'Educació estableix l'ordenació curricular de l'educació primària amb el Decret 95/1992, de 28 d'abril, d'acord amb el Decret 75/1992, de 9 de març, pel qual s'estableix que l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria a Catalunya correspon al Govern de la Generalitat de Catalunya.

A l'apartat "Llengua i societat" es proposa treballar el següent aspecte: "Les varietats de la llengua (començant pel propi parlar) i la riquesa que representa aquesta pluralitat". L'article 2 punt 2.13 del Decret 95/1992 prescriu que l'alumnat ha de "conèixer i gaudir del patrimoni cultural, participar en la seva conservació i respectar la diversitat lingüística i cultural dels pobles i les persones". A l'hora d'establir el currículum de l'àrea de llengua de l'educació primària, adverteix que "caldrà tenir en compte les variants dialectals i el context socio-lingüístic i cultural de l'alumnat i de l'escola per adequar-hi el ritme, les estratègies, les recursos i la metodologia en el procés d'ensenyament-aprenentatge". L'objectiu general número 5 és "assegurar el lèxic fonamental i ampliar-lo i enriquir-lo en la mesura que es diversifiquen les seues coneixements i els seues àmbits d'expressió personal".

Quant a actituds, valors i normes, hi ha tres punts del Decret a destacar:

9. Respecte i interès pel coneixement de les variants dialectals de la llengua.
10. Interès per una pronúncia correcta dins la variant dialectal pròpia.
12. Interès per enriquir el vocabulari.

Dels objectius terminals seleccionem:

4. Transformar un mateix missatge d'acord amb les diferents situacions comunicatives.
5. Produir missatges orals (conversa, narració, descripció, exposició de temes...) emprant una dicció, entonació i postura corporal adients al registre de llengua utilitzat.
38. Mostrar interès per ampliar el vocabulari i valorar l'ús dels elements lingüístics apresos.
53. Valorar les variants dialectals (lèxiques, fonètiques...) com a diversitat enriquidora de la llengua.

L'objectiu número 4 de l'apartat de llengua i societat del Decret 95/1992 preveu tractar el conreu de la variació lingüística: geogràfica, social i estilística, i la llengua estàndard. Finalment, l'objectiu terminal 32 és textualment "Reconèixer els aspectes bàsics de la varietat estàndard utilitzada pels mitjans de comunicació i de les varietats dialectals, per tal d'assegurar la comprensió de missatges entre parlants de la mateixa llengua".

ESO

Les disposicions que regulen l'àrea de llengua i literatura catalana l'ESO preveuen a l'apartat de llengua i societat que l'alumnat treballi el següent:

“d) Les varietats de la llengua (començant pel propi parlar) i la riquesa que representa aquesta pluralitat. Aquests aspectes s'hauran de centrar principalment en la comprensió dels diversos parlars, evitant excessives teoritzacions, mitjançant diverses activitats pràctiques. Al mateix temps, cal que no s'ignori la presència de minories lingüístiques i culturals també presents a la societat catalana d'avui, i que s'actuï en conseqüència des de la institució escolar.” Ens preguntem si en algunes comarques les “minories lingüístiques i culturals” no seran les alumnes que baixen al centre escolar receptor de la vall provinents dels pobles dispersos per la falda de la muntanya.

Fets, conceptes, sistemes conceptuals, apartat III llengua i societat
Selecció del punt 4: “La variació lingüística: geogràfica, social i estilística. Llengua estàndard”.

Objectius generals

Selecció del número 12: “Respectar la pluralitat lingüística i prendre consciència de la riquesa que representa aquesta pluralitat”.

Actituds, valors i normes

Quan trobem les “relacionats amb la comunicació”, seleccionem el punt 1.4: “Atenció a la genuïtat de l'expressió oral”. Quan trobem les “relacionats amb la societat”, seleccionem les punts següents, que copiem literalment:

3.1 Valoració de la riquesa que aporta la diversitat lingüística.

3.2 Respecte per als usuaris de diversos parlars.

3.3 Atenció a la situació sociolingüística de Catalunya.

3.4 Sensibilització crítica envers les prejudicis lingüístics.

Primer cicle, primer curs

Fets, conceptes i sistemes conceptuals. Apartat III llengua i societat, punt 4: “La variació lingüística. La variació geogràfica”.

Quart curs, objectius terminals. Objectiu 32: “Reconèixer els aspectes bàsics de la varietat estàndard utilitzada pels mitjans de comunicació i de les varietats dialectals, per tal d'assegurar la comprensió de missatges entre parlants de la mateixa llengua”.

Batxillerat

Les pautes dels textos legals que es refereixen a aspectes de la diversitat dialectal són escasses en les etapes d'ensenyament primari i d'ensenyament secundari obligatori, com hem vist, però l'esperit de la normativa permet una adaptació i una atenció generoses al dialecte de l'entorn escolar. En canvi a batxillerat, més enllà del tema de llengua catalana dedicat a la dialectologia, les pautes de la normativa no preveuen ni llum sobre la diversitat dialectal. En general se considera que l'adaptació de l'activitat escolar a les característiques de l'alumnat ha de contemplar aspectes afectius i de referència personal, entre els quals figura sens dubte el dialecte. En canvi a batxillerat potser aquella adaptació a l'alumnat a base d'aspectes afectius i de referència personal està fora de to i és poc convenient a l'evolució personal dels alumnes i al seu

grau de maduració. D'acord; però primera: les característiques fonètiques dialectals són poc mudables i no es perden. I segona: què hi fan en un estudiant de batxillerat, i posteriorment en un adult, unes característiques fonètiques sense la resta del vestit dialectal com és lo lèxic, la morfologia (normativa, sens dubte, ateses les permissivitats de l'IEC) i la sintaxi? És que un enginyer serà menys enginyer si s'explica en perfecte català del passeig de Gràcia?

4.1. Conseqüències, aplicacions i valoracions. Com portar a la docència la diversitat dialectal?

a) Lo professorat

No es pot portar a la pràctica la diversitat dialectal per millorar els recursos expressius de l'alumnat, sense fer un repàs dels coneixements lingüístics del professorat. En una època ja llunyana que va coincidir bastant amb la transició política, hi va haver un massiu reciclatge en català del professorat, lo qual va demostrar una actitud de servei encomiàstic. Dirim sense precedents. Aquell va ser un reciclatge d'urgència per donar a conèixer la norma gramatical a un professorat que la desconeixia. En aquells moments l'opció era correcta. La necessitat de preparar el professorat per a l'escola catalana sorgida dels les disposicions d'un estatut d'autonomia que atorgava competències exclusives en matèria d'ensenyament a l'Administració de Catalunya va portar a actuar sobre el que era més peremptori: lo coneixement de la norma gramatical catalana per part del món docent. Actualment, després de més de vint-i-cinc anys, lo professorat s'harà de reciclar en coneixement de la llengua catalana i en les possibilitats que ofereix a un alumnat avorrit de sintagmes nominals i d'ortografia ortogràfica (hi ha una ortografia tècnica, absent de l'àmbit escolar i del coneixement del professorat, que prescriu, entre nombroses i desconegudes qüestions, com s'han d'usar els números romans en sentit ordinal, i que distingeix entre guions llargs i curts, per exemple).

El coneixement sobre la llengua començarà per donar informació sobre conceptes fonamentals de la lingüística, i continuarà per establir coneixements de llengua enfront dels més restrictius de la norma. A continuació s'estudiarin les variacions dialectals generals i les variacions més detallades dels àmbits geogràfics en què s'exerceix la docència. Com a complement d'aquest procés se valorarín les variacions dialectals que admet l'Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica, en la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, fonètica i morfologia* (annex IV, pàg. 153), de cara al conreu d'aguestes variacions dialectals en cada cas.

Nogensmenys, la resposta de l'escola i de l'institut davant de la diversitat dialectal ha de ser molt prudent i molt limitada. Després de tot lo que hem exposat, semblarà que la nostra pretensió és fer la revolució dialectal, però la nostra proposta està molt lluny d'això. Les particularitats dialectals, que hem estudiat a fons per al cas del dialecte pallarés, pertanyen exclusivament a un àmbit social, econòmic i cultural que no es correspon amb la realitat actual d'aguelles comarques. Lo dialecte, amb lo seu vocabulari i la seua resposta als estímuls ambientals, era compatible amb una manera de viure i amb una activitat econòmica que han canviat. És difícil preservar el dialecte pallarés amb tota la seua puresa. Realment, és impossible que el català extremadament correcte dels avis pallaresos passe a la generació que és avui a les aules, sobretot si entremig la generació dels pares ha perdut de forma notòria aquella correcció. Però

nosaltres, professors de català, per què no havíem d'aspirar a practicar i a ensenyar una llengua catalana sota el prisma d'unes tals puresa i correcció? Lo que més nos sorprèn és que els nostres informadors de l'avior pallaresa tinguen abundància de vocabulari i de recursos expressius, i vagen sobrats de correcció lingüística. Lo que més nos sorprèn és que vagen volant per sobre de la norma, la qual dobleguen una i mil voltes, amb capacitat de modificar-la dins d'uns paràmetres de pulcritud oral que en cap més àmbit, per acadèmic que sigue, se pot trobar. Per què no havíem d'aspirar, professors de català, a tal nivell?

Lo nostre estudi del dialecte pallarés no és sinó una base per estendre les nostres pretensions d'ensenyar i de practicar una llengua catalana que té recursos de sobres a tots les àmbits dialectals diferenciats que conserven vigor expressiu, per sobre de l'empobriment a què s'ha vist abocada la llengua catalana a causa de la subjecció a un estàndard empobridor. Un estàndard practicat amb pocs coneixements de llengua catalana en particular i de lingüística en general, com hem dit repetidament.

La resposta de l'escola i de l'institut davant de la diversitat dialectal ha de ser molt prudent i molt limitada, hem escrit més amunt. La diversitat dialectal només és la demostració de força de la llengua, com lo nostre recull de vocabulari pallarés és la demostració de força del dialecte pallarés, i no ha de tenir sinó un ressò limitat en la producció lingüística dels escolars. La diversitat dialectal no es pot portar a l'àmbit escolar sinó amb molta prudència, primera perquè el professorat avui és un col·lectiu que viatja per anar a la feina diària, o viu en una àrea dialectal de la qual no és originari. Segona perquè, atesa la diversitat i la llibertat personal del professorat, no podem implantar l'interès per la variació dialectal en les persones que hi siguen poc sensibles. Tercera perquè el domini de la llengua i de l'habilitat expressiva s'han de fer compatibles, dintre de les grans àrees d'expressió, amb altres renglons com les de la llengua castellana, l'anglès i les tecnologies de la informació.

És fàcil que els avis pallaresos parlessen amb pulcritud extrema quan lo seu horitzó personal era restringit per activitats quotidianes repetitives i sense interferències d'altres manifestacions culturals, socials i comunicatives. Ateses les habilitats lingüístiques innates del cervell humà, aquella abundància i aquella correcció que mos sorprenen tenen lo mèrit acotat per la consuetud. Lo gran repte és passar part d'aquella habilitat expressiva als nostres escolars d'avui, que alhora han de parlar bé en castellà i defensar-se al màxim en anglès, i hauran de modificar el seu dispositiu mental davant dels programes informàtics amb què treballaran en la seua activitat laboral, al ritme de la renovació constant de noves versions de programari.

Així doncs, si és legítim aspirar com a professors de català a ensenyar el vigor i l'abundància expressiva de la llengua catalana, i si en les nostres agalies nos deixem portar per l'entusiasme quan constatem que treballem amb una eina tan poderosa, no podem deixar de qualificar la diversitat dialectal com un valor. Després, alertada la comunitat d'aquest valor i fetes les demostracions de força que calguen (a través del dialecte pallarés, però també dels dialectes nord-occidental, balear, valencià i central, cadascun amb grans potencialitats), no mos queda sinó demanar de l'autoritat acadèmica que albitri recursos per extraure dels dialectes les elements positius que fins a la sacietat hem anat mostrant basant-mos en lo dialecte pallarés.

b) Les llibres de text

Tampoc no es pot portar a la pràctica la diversitat dialectal sense fer un repàs dels llibres de text. Parlem dels textos escolars de la comunitat autònoma catalana. A l'annex II, apartat "L'àrea de llengua i els recursos dialectals. El dialecte nord-occidental als centres escolars. Respostes" pàg. 121, veiem que a primària una professora afirma que: "com a curiositat, hi ha un tema sobre varietats dialectals, mallorquí i valencià". A secundària i batxillerat la dialectologia es tracta en lo capítol corresponent. Se dedueix de l'enquesta de l'annex II que els llibres escolars no porten la més tímida variació dialectal, si no és en textos d'exemple. I nosaltres hi afegirem que, feta una àmplia revisió de llibres escolars de tots les nivells, les pocs textos de mostra dialectal són mal triats i responen a temàtiques tan rovellades i plenes de tiranys que no poden despertar cap interès. Aquests textos són poc escaients i més aviat fan malbé la percepció dialectal que no pas l'afavoreixen. Si nos referíssem als textos del País Valencià, l'adaptació dialectal se produeix per la via de considerar el dialecte valencià com una llengua diferent de la catalana, i en aquest cas, en una comunitat amb fortíssima personalitat lingüística, lo que es guanya per l'avinentesa dialectal, se perd amb escreix per la banda de la segregació de la llengua catalana. Hem d'advertir que el mal no és tant anomenar "llengua valenciana" lo dialecte del País Valencià, com destil·lar una suposada llengua valenciana per raons polítiques i per fer-la diferent de la catalana a base d'introduir-hi racions de castellanismes fabricats a la carta per la ideologia d'un sector políticament (ultra)dretà, suficientment nombrós per decantar darrerament la balança electoral dels comicis autonòmics.

Pel que acabem de dir, nos adonem que l'adaptació dels llibres a la diversitat dialectal és un fenomen d'independència o de suficiència de les comunitats autònomes de parla catalana (dialectal catalana). Així mateix, la variació dialectal balear té una presència notòria als llibres escolars de la comunitat autònoma, sense que ningú no se n'estranyi.

Ara per fi, tot referint-nos als País Valencià i a les Illes, nos adonem que la variació dialectal se respecta més que no pensàvom, dins d'una mesura i una prudència que en lo cas balear inclou lo que no nos atrevim a incloure a Catalunya: la morfologia verbal. Per posar dos exemples d'adaptació dialectal sense estridències, podem aportar dos casos a bastament coneguts: lo diari *Segre* de Lleida i el setmanari *El temps de València*. Lo primer usa molt tímidament la variació dialectal, i afecta exclusivament la morfologia del numeral *dos* per a masculí i femení, les possessius *meua, teua, seua*, i formes verbals com *tindre, vindre*, etc. Lo vocabulari hi té poca variació: *padri, arena*, etc. Lo setmanari *El temps* adopta les mateixes solucions i usa sense complexos tot lo repertori de la morfologia verbal valenciana.

Tornant als llibres de text, se comprèn que serà difícil que porten característiques dialectals pallareses o nord-occidentals, per exemple, ja que el llibre editat per al sistema escolar català no és rendible que tingui ni tres, ni dos versions, sinó una i prou. Aquests llibres ja són prou cars perquè n'hagen de fer tirades especials destinades a una població reduïda. A més, se suposa que la tria, per exemple, entre una versió en català nord-occidental i una altra en català central quedarà en mans del professorat, independentment de si fa la seua labor en una o altra zona dialectal. Si existissen llibres en dos versions i es produís una venda encreuada, per entendre-nos, encara ho espatllarim més. De la qual cosa deduïm que el llibre de text no pot tenir edicions amb variació dialectal. Però les diputacions provincials, les consells comarcals i entitats

menors, però de rellevància en lo món de l'ensenyament, com les centres de recursos, podrien fer edicions subvencionades de lectures adaptades a l'ús escolar d'un àmbit dialectal determinat. No perdrem lo temps per comentar que moltes vegades les lectures incloses als llibres escolars són poc adequades des d'un punt de vista general, i menys adequades mirant l'entorn particular de cada escola. Lectures que per als escolars de Sabadell seran escaients, als escolars de Seròs no els diran res. Tenim ací dos moixons a tocar d'un sol tret.

c) La societat

La població que viu en àrea dialectal és tota la població que parla una llengua, per tal com tota llengua es parla segons diverses varietats dialectals (annex II, "El concepte de dialecte" pàg. 106). En lo cas de la llengua catalana, com en molts altres casos, s'ha elaborat una norma i un estàndard en base al dialecte de més pes, que es lo català central, que pertany a la divisió del català oriental. Així, les mitjans de comunicació (i acabem de veure que els textos escolars també) usen aquest estàndard i la població s'hi habitua. Lo registre escrit és tot en català estàndard, amb algunes excepcions posades en l'apartat anterior. Això és normal i sens dubte que també és adequat. Per posar d'exemple un camp conegut per tothom, la llengua castellana adopta la mateixa solució de tendir un estàndard per a la comunicació pública, per als textos escolars i per a la producció escrita en general. En ambdós casos, català i castellà, lo qui es produeix oralment i per escrit s'adapta com una serp a l'estàndard, amb la gran excepció de la fonètica: cadascú pronuncia amb la fonètica del seu dialecte, cosa que tampoc no mos estranya (annex II, "Els dialectes catalans" pàg. 108).

Per tant, i tocant als àmbits literari, acadèmic i públic de la llengua, la societat està acostumada a nul·la variació dialectal en la producció escrita, nul·la variació formal en la producció oral i escassa adaptació fonètica per a cada usuari. O el que és lo mateix: cadascú pronuncia com a casa li van ensenyar, però tothom usa les mateixes formes gramaticals i un vocabulari de primera selecció. En canvi, per a l'ús privat oral de la llengua, cada parlant s'acomoda al que li surt espontàniament: lo dialecte amb totes les característiques. De manera que la variació dialectal en la producció oral no acostuma a patir, excepció feta de la classe política i sindical, que es produeix amb boca de pinyonet, "perquè no es pensés cap l'electorat que, venint del terròs com venim, i no tenim llums".

Per tot això exposat als apartats *a*, *b* i *c*, l'adaptació de la variació dialectal a l'àmbit escolar s'ha de fer amb una estratègia consistent a seleccionar les característiques menys estridents, però amb determinació i amb la ferma resolució d'incorporar a l'aprenentatge de la llengua la riquesa i l'expressivitat que al llarg d'aquest treball hem postulat. De la seguretat amb què actuarà el món de l'ensenyament dependrà l'acceptació pública de la variació dialectal com un fet positiu. Mos refugiem en lo que li queda de prestigi a la institució escolar per fer-la motor del refresc que necessita la producció excessivament estandarditzada de la llengua catalana. Això, sabent que la contraresta dels diferents elements (professorat, llibres de text i societat) hi exercirà una força en contra.

5. Relació dels materials continguts en les annexos

Annex I: Vocabulari

Annex II: Debilitat de la llengua catalana. Llengua estàndard i dialecte. La variació dialectal. Enquestes al professorat de prospecció dialectal i d'actitud davant del dialecte.

Annex III: Les dialectes catalans. Lo dialecte nord-occidental. Lo dialecte pallarès.

Annex IV: Proposta per a un estàndard oral del dialecte pallarès, a partir de la proposta de l'Institut d'Estudis Catalans: fonètica i morfologia.

Annex V: Recull de textos dialectals

6. Bibliografia comentada

Antoni M. Alcover: *Dietari de l'excursió filològica 1906*, Barcelona, 2006

Antoni Maria Alcover, el pare de la dialectologia catalana, va fer una sèrie d'excursions filològiques pels Països Catalans per recollir informació de primera mà dels parlants, de cara a delimitar els dialectes de la llengua catalana i recopilar material per al monumental *Diccionari català valencià balear*. Aquest dietari explica amb amenitat i amb detall les circumstàncies de la recollida de materials, retrata tipus humans característics i llocs, i narra les dificultats del viatjar pels Pirineus fa un segle. Llibre amè i entretenidor, apte també per als qui no recerquen qüestions filològiques.

Alcover, Antoni M., i Francesc de B. Moll: *Diccionari català - valencià - balear*, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1980

Aquest diccionari és fonamental en tot estudi dialectològic. Conté totes les paraules de la llengua catalana, modernes i històriques, que va poder replegar mossèn Antoni Maria Alcover des de finals del segle XIX fins a la seva mort, ocorreguda després de l'aparició del primer volum. Malgrat la intenció que tenia Alcover d'esgotar el vocabulari, alguns mots del nostre recull de l'annex I no figuren en aquest diccionari. Els altres nou volums van aparèixer gràcies als afanys del primer col·laborador de Mn. Alcover, Francesc de B. Moll, que va crear una empresa editorial per publicar el famós diccionari. Si bé la plega dels mots és bàsicament obra del primer, a Moll s'ha d'atribuir la redacció dels articles que expliquen cada entrada. Els estudis lingüístics de començaments del segle XX no estaven prou madurs perquè l'obra fos del tot rigorosa, i així Coromines sovint li fa severs retrets al seu *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Per al nostre treball, el diccionari Alcover-Moll, com també se'l coneix, ha estat peça fonamental i ha servit per delimitar la pertinença dialectal del lèxic recollit.

Aracil, Lluís: "Educació i sociolingüística". Dins *Treballs de sociolingüística catalana*, 2, pàgs. 33-86, Eliseu Climent, València, 1979

Aracil és el primer expert en sociolingüística catalana i els treballs de sociolingüística a què es refereix el llibre van aparèixer sovint dispersos en diverses publicacions, abans de ser aplegats en el recull de l'editor Eliseu Climent. Aquesta obra forneix els arguments amb els quals podem clamar pel dret de la llengua catalana a desenvolupar-se amb comoditat, llibertat i normalitat en els diversos àmbits d'ús. Especialment mos dóna arguments, davant de possibles detractors, per establir la immersió lingüística que se segueix actualment per part del Departament d'Educació. Al nostre treball hi ha arguments sociolingüístics d'Aracil a l'annex II.

Bibiloni, Gabriel: *Llengua estàndard i variació lingüística*, Editorial 3 i 4, València 1997

Hi ha en aquest llibre part i reiteració dels arguments a què ens referim a l'apartat anterior, adaptats a la realitat sociolingüística canviant de la societat valenciana i catalana en general. Especialment ens ha servit perquè poguéssim jutjar la compatibilitat entre llengua estàndard i variació dialectal a l'apartat "La llengua, la norma i la parla" de l'annex II.

Castellanos, Carles: *Llengua, dialectes i estandardització*, E. Octaedro, Barcelona, 2000

Dins de l'abundant bibliografia sobre les friccions entre llengua estàndard i variació dialectal, nucli de la tesi mantinguda a l'annex II, aquest llibre obre el camí cap a una nova actitud davant les formes dialectals: s'han de considerar estandarditzades en el seu àmbit i haurien de contribuir a enriquir la tendència uniformadora i empobridora del parlar estàndard dirigit pels mitjans de comunicació, televisió i ràdio preferentment.

Coll, Pep: *El parlar del Pallars, Empúries*, Barcelona, 1991

Sense aquest llibre podríem dir que no tindriem el present treball de llicència retribuïda tal com ha quedat, ja que l'utilitzem com a base. L'esmentem constantment en notes a peu de pàgina. Fa una descripció succinta de les característiques del dialecte pallarès, advoca per la preservació de la parla, que estén per les dues comarques pallareses, exposa els usos canviants dels parlants muntanyencs i forneix arguments per a la continuïtat del dialecte, sota els perills de noves formes de viure i de guanyar-se la vida. Porta un interessantíssim i complet glossari de frases fetes i mots. La llista d'aquests darrers la incloem fotocopiada a la vora del nostre recull perquè es pugui estudiar el fons lèxic dialectal, es puguen observar les interseccions entre els dos reculls i es coneguen les aportacions inèdites del treball de llicència.

Coromines, Joan: "El parlar de Cardós i Vall Ferrera", a *Entre dos llenguatges II*, Barcelona, 1976

Prèviament a la redacció del monumental diccionari a què mos referim a continuació, l'autor havia viatjat pels Pirineus i havia pres contacte amb moltes persones que l'informaren de primera mà, algunes de les quals mos han donat encara emocionant testimoni del pas de Coromines per les valls.

Coromines, Joan: *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1980- 2001.

Si el coet *Saturn* de la NASA tingués equivalent en la lletra impresa, aquest diccionari de deu volums seria tal equivalència. La informació "etimològica i complementària", procedent de totes les llengües europees, part de les del nord d'Àfrica i les de l'orient fins a l'Índia, hi és exhaustiva, sobredimensionada, espaterrant, massissa, aclaparadora, espaordidora, sorprenent i de vegades amena. No tracta amb massa miraments els autors que abans que ell han escrit sobre lèxic i etimologia i han comès errors o omissions, però Coromines és massa savi perquè aquesta falta de tacte es pugui posar en un plat d'una balança. Aquest diccionari mos farà perdre-guanyar encara moltes hores...

López del Castillo, Lluís: *Llengua estàndard i nivells de llenguatge*, Laia, Barcelona, 1976

Una obra de mèrit, actualment desfasada, de la qual no hem tret gran cosa, perquè el contingut ja està esporgat per altres obres més actuals esmentades en aquesta bibliografia. Els nivells de llenguatge es refereixen no pas a variació dialectal, sinó a variació social en l'ús de la llengua.

López del Castillo, Lluís: *Quina llengua i quina escola*, Aliorna, Barcelona, 1988

Interessant aportació a la controvèrsia que es va suscitar durant els primers anys de la introducció de l'escola catalana arran de l'Estatut de 1979. En aquell temps molts "treballadors de l'ensenyament", que es deia aleshores, acudien fervorosos al reciclatge de català amb una actitud de servei a l'escola i a la societat que no podem agrair mai prou. Mentrestant, un sector recalcitant del professorat, sobretot vingut en funcions de funcionari, valgui la redundància, preguntava a què venia tanta comèdia i com acabaria el cervell de la mainada amb tanta distorsió "inútil". López del Castillo va ser llegit a bastament per un professorat compromès –la majoria–, que va fer seus els arguments del llibre: l'escola del país és l'escola catalana, la que trenca la diglòssia de l'acte didàctic fet en una llengua aliena a la realitat circumdant. Aquest argument avui dia és perillós perquè a les barriades la realitat circumdant és una altra. S'ha d'actualitzar. Nosaltres ho intentem al nostre treball, annex II.

Lluís, Joan: *El meu Pallars*, Editorial Barcino, Barcelona, 1967. Quatre volums

Relata una excursió etnològica de l'autor, escriptor pallarès resident a Barcelona. Comença amb el primer volum un viatge per la Conca de Tremp a la recerca de situacions i personatges característics, i acaba el quart volum al nord del Pallars Sobirà. Amena descripció de personatges, llegendes, rondalles i facècies dels pallaresos i del Pallars, en què els personatges són transcrits en la seva rica expressió dialectal. D'aquesta obra hem tret textos que incloem en el nostre treball, annex VI, però sobretot n'hem tret una gran quantitat de vocabulari que incloem en el nostre recull lèxic de l'annex I.

Lluís, Joan: *Els pastors i les estrelles*, Editorial Selecta, Barcelona, 1962

Recull de contes pallaresos. Igualment com *El meu Pallars*, conté una acolorida descripció de personatges i de facècies dels pallaresos i del Pallars, en què els personatges són transcrits en la seva rica expressió dialectal. D'aquesta obra hem agafat exemples de vocabulari que ha servit per completar l'annex I de bibliografia.

Martí Castell, Joan, i altres quatre autors: *Coneguem els nostres parlars*, Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT), Barcelona, 1985

Succinta descripció de les característiques dels dialectes catalans presentades en format didàctic, acompanyada de textos per treballar a classe. Molt útil en general, però no aprofundeix en cas que es vulgui fer un estudi detallat d'un determinat dialecte. Els textos de mostra són poc naturals i les característiques dialectals hi són presents amb calçador. Molt bé per destriar els dos grans blocs de la llengua catalana: oriental i occidental.

Martí Castell, Joan: *Contribució a l'estudi del dialecte occidental*, Diputació de Tarragona, Tarragona, 1970

Breu estudi dels dialectes occidentals, amb bona descripció del dialecte nord-occidental i els seus subdialectes. Continguts similars es poden trobar en altres publicacions. No aprofundeix en el coneixement de la dialectologia en general però en canvi aporta bona informació sobre la delimitació geogràfica de diverses isoglosses i parlars de transició entre dialecte oriental i occidental. Organitza el text de forma didàctica i amb exemples i textos de reconeixement dialectal.

Pueyo París, Miquel: “En sortir del cocotar: els models alternatius i l’alternativa dels models”. Dins *Quaderns de Ponent*, 1, pàgs. 27-28, Lleida, 1979

L’any 1979 Pueyo ja mos tenia acostumats a la seva saludable ironia sobre els sentiments d’inferioritat i de submissió a la cultura dominant d’aquells darrers quaranta anys, per exemple quan va guanyar el premi Josep Vallverdú d’Assaig amb el llibre *Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*, de títol prou explícit. El treball que posem aquí de referència és, doncs, un apunt de sociolingüística amb la qüestió afegida del model cultural i lingüístic que les comarques de Ponent han d’adoptar en desvetllar-se de l’aïllament cultural secular a què estaven abocades per les seves característiques socioeconòmiques. Fa una defensa clara de la llengua i de la cultura catalanes, que contempla com a única possibilitat de ser al món, igualment com havia postulat per al País Valencià Joan Fuster amb el seu llibre fonamental *Nosaltres els valencians*.

Riera Riera, M.: *La llengua catalana a Andorra. Estudi dialectològic dels seus parlars rurals*, Institut d’Estudis Andorrans, Andorra, 1992

El parlar d’Andorra pertany al dialecte nord-occidental amb característiques dels parlars de muntanya i amb tocs de transició (com a la Seu d’Urgell) cap als dialectes occidentals. Fa una descripció de la salut de la llengua catalana en un país en què viu molta població immigrada, encara que bona part procedeix de les comarques de Ponent. Distingeix la varietat expressiva de les tres principals valls andorranes i exposa les seves característiques dialectals des dels punts de vista fonètic, sintàctic i morfològic. mos ha servit de molt un glossari de mots annex. En general hi hem trobat la informació necessària per establir que el dialecte pellarès és en realitat part d’un domini supradialectal de muntanya que abasta des de la Ribagorça fins a la Cerdanya, passant sobretot pel Pallars i per l’Alt Urgell.

Sistac, Ramon: *Sac de paraules. Vocabulari escolar del català parlat a la Franja*, DGA-MEC, Saragossa, 1995

El màxim expert en dialectologia nord-occidental fa una important contribució per establir el vocabulari dialectal de la Franja de Ponent, a fi que pugui ser usat amb seguretat i precisió en l’ensenyament de la llengua catalana a les escoles de l’àrea catalana de la comunitat aragonesa. Sota els auspicis de la Diputació General d’Aragó i l’antic MEC. mos ha influït en la tria dels mots dialectals per a ús escolar al domini pellarès.

Sistac, Ramon: *El català d’Àneu, reflexions a l’entorn dels dialectes contemporanis*, Consell Cultural de les Valls d’Àneu, Esterri d’Àneu, 1998

Comencem repetint el que hem escrit per al llibre *El parlar del Pallars* de Pep Coll, més amunt citat: sense aquest llibre podríem dir que no tindríem el present treball de llicència retribuïda tal com ha quedat, ja que l’utilitzem com a base. L’esmentem constantment en notes a peu de pàgina. Fa una descripció succinta de les característiques de la modalitat dialectal de les valls d’Àneu, amb un complet glossari de mots, que afegim fotocopiats al nostre recull lèxic perquè es puguin observar les diferències i les semblances. També

explica el significat d'arrel bascoide dels topònims pallaresos. A més, Sistac fa una completa anàlisi del fenomen dialectal i argumenta sobre la importància de les parles diferenciades, la conveniència de preservar els dialectes, el paper que han de jugar en una societat dinàmica i canviant, el futur dels dialectes i l'actitud que s'ha d'adoptar davant del fet dialectal.

Solà, Joan: *Parlem-ne. Converses lingüístiques*, Proa, Barcelona, 1999

Aquest llibre conté cent cinquanta articles publicats al *Diari de Barcelona* (fins al número 11) i a l'*Avui* (des del número 12) des de principis de 1990 fins al final de 1997, aplegats per Esteve Miralles. Es refereixen fonamentalment a aspectes lingüístics i resolen dubtes, més que no pas aspectes sociolingüístics. L'autor agafa exemples expressius reals i en fa un comentari d'acord amb la norma gramatical. Sovint resulta que el que donàvem com a correcte o beneïem sense miraments al menys presenta seriosos dubtes, en l'exposició dels quals la norma és comentada en els seus defectes i virtuts. Útil per fer baixar la norma del pedestal.

Solà, Joan: *Lingüística i normativa*, Empúries, Barcelona, 1990

En la línia del llibre anteriorment comentat, s'exposen diverses solucions problemàtiques que dona la norma catalana i es fa veure que el coneixement d'aquesta no és suficient per produir una expressió adequada en determinades circumstàncies. La norma aplicada de forma estricta amaga paranys que l'autor descobreix amb ironia. Sovint es posa de manifest que les solucions reals dels parlants són més adequades que la restricció normativa, amb la qual cosa es fa barretada a les maneres populars i dialectals..

Turull, Albert: *Pronúncia: consonantisme*. Jornades sobre l'estàndard occidental, Lleida, 1987. Inèdit.

No hem tret els nostres apartats de fonètica de l'article aquí esmentat (vegeu annex III), però els hi hem comprovats i en alguns casos hem tingut en compte les aportacions de l'autor.

Turull, Albert: "Notes sobre el lleidatà", a *Ilerda /Humanitats*, XLVIII (segona època), Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1990, pàgs. 201-206.

Potser podríem parlar d'un subdialecte de les comarques del pla de Lleida que presenta algunes variacions en relació al dialecte nord-occidental. Malgrat això, no és convenient anomenar un dialecte "lleidatà", encara que aquesta etiqueta sovint va bé per referir-se a una modalitat occidental plenament identificada per la generalitat dels parlants, cosa que té certa utilitat a l'hora d'abordar el coneixement del dialecte nord-occidental amb intencions més exhaustives. No fa mal usar el terme "lleidatà" adoptant les precaucions que fa al cas.

Turull, Albert: "El dialecte, entre naps i cols", a *Tirant al blanc. Revista de llengua i literatura*, 5, Lleida, Universitat de Lleida, maig de 1992, pàgs. 39-44

Article en què l'autor afirma que l'estàndard català s'ha muntat en base al dialecte central. El problema del cas català és que no tan sols s'ha de bastir un estàndard compassant-lo a les noves exigències històriques, sinó que aquí estandardització i normalització s'estan produint o haurien de produir-se alhora. Disposar d'un estàndard és, a part d'una qüestió de model lingüístic, una pedra de toc per a la normalització de la llengua, però alhora, un procés incideix en l'altre negativament: el ritme malaltís de la normalització és el que deu explicar la no consolidació encara d'un registre estàndard clar i definitiu.

Turull, Albert: "La substandardització", dins: Isidor Marí (ed.), *II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. IV. Àrea 3: Lingüística social*. Palma de Mallorca, Universitat de les Illes Balears, 1992, pàgs. 607-611

Article en què l'autor afirma que l'empobriment consubstancial a la manera de produir-se la llengua en l'àmbit urbà deixa la porta oberta a la substitució lingüística, i en vistes d'això creu que la variació dialectal és font de renovació i de tria per subvenir a la vitalitat del català. S'hauria d'evitar una perillosa manca d'identificació de determinats catalanoparlants amb el que fóra el seu estàndard, és a dir, la seva modalitat dialectal.

Turull, Albert: "El lèxic aneuenc de Celestino Pol", a *Àrnica*, 26, Esterrí d'Àneu, Consell Cultural de les Valls d'Àneu, setembre de 1995, pàgs. 38-39

El parlar pallarès va tenir un primer valedor en la figura de Celestí Pol, estudiós al qual es refereixen sobretot Joan Lluís, Joan Coromines i Ramon Sistac en les obres en aquesta bibliografia esmentades. Les aportacions de Celestí Pol les repeteixen aquests autors, però el seu glossari mos ha ajudat a establir el significat de les paraules del nostre recull, observar les possibles variacions i destriar més bé el lèxic pallarès. Albert Turull comenta en aquest article el lèxic aplegat per Celestí Pol.

Turull, Albert: "Model nord-occidental", dins: Alfred Agustí (ed.), *El nord-occidental entre dues llengües? Actes de les Jornades d'estudi del català nord-occidental (Lleida, novembre de 1995)*. Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1996, pàgs. 108-110

Aportació al coneixement del dialecte nord-occidental i les seves característiques lèxiques, morfològiques i sintàctiques, situades plenament en l'evolució del llatí vulgar, amb aportacions del substrat ibèric que el fan diferent, però plenament definit dins del domini de la llengua catalana.

Turull, Albert: "Mots d'ordre. Notes sobre el Diccionari de l'Institut i el lèxic nord-occidental", a *Tirant al blanc. Revista de llengua i literatura*, 9, Lleida, Universitat de Lleida, octubre de 1996, pàgs. 70-74

Article que adverteix sobre el paper determinant que van tenir els professors Ramon Sistac i Josep Vallverdú per incloure gran quantitat de mots dialectals al *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, actualment vigent com a normatiu (vegeu annex I, pàg. 34).

Vallverdú, Francesc: *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*, Edicions 62, Barcelona, 1980

Aquest llibre fou el primer tractat complet sobre bilingüisme, diglòssia i conflicte lingüístic aplicats al cas de la llengua catalana. Els llibres de text de batxillerat, en el capítol dedicat a la sociolingüística, segueixen encara fil per randa l'esquema i els conceptes d'aquesta obra, que recull les tesis de Charles A. Ferguson, el primer a descriure el concepte de diglòssia. Vallverdú fa una síntesi dels punts de vista previs procedents de la psicologia (Miquel Siguan) i de la sociologia, i recull les aportacions d'experts en sociolingüística: Rafael Lluís Ninyoles, Lluís V. Aracil, Domènec Bernadó, Bernat Rieu, Antoni Badia i Margarit, etc.

Veny, Joan: *Els parlars. Síntesi de dialectologia catalana*, Dopesa, Barcelona 1980

Tractat breu de dialectologia catalana que vam usar com a text en alguna assignatura de la carrera de filologia catalana quan érem estudiants. Bona visió de conjunt amb greus mancances, que es fan més evidents a mesura que hom s'endinsa en el coneixement de la dialectologia catalana, i a mesura que van apareixent estudis actualitzats i més moderns.

Veny, Joan: *Els parlars catalans*, Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1982

Tractat més complet de dialectologia catalana, basat en l'anterior, que també vam usar com a text en alguna assignatura de la carrera de filologia catalana quan érem estudiants. Igualment diem: bona visió de conjunt amb greus mancances, que es fan més evidents a mesura que hom s'endinsa en el coneixement de la dialectologia catalana, i a mesura que van apareixent estudis actualitzats i més moderns. Conté errors fins i tot d'ortografia de la morfologia verbal, no per desconeixement de l'ortografia per part del prestigiós professor Veny, sinó per desconeixement de la prosòdia de les formes verbals.

Veny, Joan: entrevista a *Escola catalana*, núm. 293, octubre de 1992, pàgs. 27-29,

Article breu en format d'entrevista en què el professor Veny respon sobre la conveniència de respectar les característiques dialectals d'una determinada zona per contribuir al coneixement de la llengua catalana i com a reforç d'activitats didàctiques.

Diversos autors: *El nord-occidental entre dues llengües? Actes de les Jornades d'estudi del català nord-occidental*, Institut d'estudis Ilerdencs, Lleida, 1995

Volum que recull diversos estudis presentats a les jornades que s'indiquen. N'hi ha sobre els diversos aspectes de la llengua, sempre encarats al fet dialectal nord-occidental. Alguns són referits a l'àmbit escolar i a la docència de la llengua catalana en l'àmbit dialectal de Ponent. De la comunicació "Les actituds davant del dialecte a l'escola: una aproximació empírica", de Marina Solís Obiols, hem adaptat una enquesta que vam presentar a la segona reunió de seguiment de treballs de llicència, feta al mes de febrer de 2006 davant els responsables del seguiment dels treballs de l'àrea de llengua. Del treball "L'estàndard oral a l'ensenyament", de Vicent Pitarch i Almela, hem tret moltes idees per als annexos I i II.

Diversos autors: *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1990

Aquest és un estudi oficial, en el sentit que les propostes de l'Institut d'Estudis Catalans són les que han de furnir les bases del català estàndard, objectiu important del nostre treball de llicència retribuïda. De fet aquesta proposta posa les bases de les dues propostes següents en què es prescriuen l'expressió oral i la morfologia de la llengua catalana estàndard, a l'espera de les propostes en què es puguen prescriure altres sistemes de la llengua, com són la sintaxi, la derivació, etc.

Institut d'Estudis Catalans: *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, I Fonètica. Documents de la Secció Filològica, Barcelona, 1992*

Un llarg i detallat estudi prescriptiu de la prosòdia de la llengua catalana estàndard, fet per l'organisme que té autoritat i competència sobre la llengua catalana, en què no es descarten les pronúncies dialectals, cosa que en el nostre treball hem destacat especialment.

Institut d'Estudis Catalans: *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, II Morfologia. Documents de la Secció Filològica, Barcelona, 1999*

Un llarg i detallat estudi prescriptiu de la morfologia de la llengua catalana estàndard, fet per l'organisme que té autoritat i competència sobre la llengua catalana, en què no es descarten les formes dialectals, cosa que en el nostre treball hem destacat especialment.

ANNEXOS